

סימן כ

הרואה את החגר ואת הסומא ומוכה שחין
 והבהקנין ומסופק מתי לקו האם יברך (או"ח סי'
 רכ"ה סע' ט')

וקטע בתר דאתיליד הוא" עכ"ל. ומבואר
 בזה, דאם המום נוצר מלידה, יש לברך
 משנה הבריות. אך אם המום נוצר לבתר
 דאיתיליד יש לברך דיין האמת. ובפשוטו
 נראה, שבנוצר המום לפני הלידה, אין
 לברך דיין האמת, וכן בנוצר המום אחר
 לידה, אין לברך משנה הבריות. וראה
 לקמן.

והנה הגאון רעק"א (על הגליון בסי'
 רכ"ה סע' ט') כתב לדון ברואה
 את הבהקנים וכו' ואינו יודע אם נולד
 בהם המום מלידה או בתר לידה, האם
 יברך דיין האמת, וז"ל "ואם הרואה אותו
 אינו יודע אם נולד כן אם לא, צריך עיון
 אם יברך דיין האמת, דאוקמי לן אחזקה

איתא בברכות (נ"ח ע"ב) "אמר רבי
 יהושע בן לוי, הרואה את
 הבהקנים אומר ברוך משנה הבריות.
 מיתיבי, ראה את הכושי ואת הגיחור ואת
 הלוקן ואת הקפח ואת הננס ואת
 הדרניקוס, אומר ברוך משנה את הבריות.
 את הקטע ואת הסומא ואת פתויי הראש
 ואת החגר ואת המוכה שחין ואת
 הבהקנים, אומר ברוך דיין אמת. לא
 קשיא, הא ממעי אמו, הא בתר
 דאיתיליד". דיקא נמי, דקתני דומיא
 דקטע, שמע מינה "עכ"ל הש"ס.

וכתב שם רש"י וז"ל "היכא דאיתרע ליה
 בתר דאתיליד, לאחר שנולד נולדו
 בו. אומר ברוך דיין האמת, דומיא דקטע,

א. והנה מלשון הכלבו (סי' פ"ז) נראה דאינו תלוי אם המומים נוצרו קודם לידה או אחר
 לידה, וז"ל שם "הרואה אדם שנשתנה מבריתו בידי שמים אומר ברוך משנה הבריות, ואם
 נשחת בידי אדם אומר ברוך דיין האמת" עכ"ל. ודבריו לכאורה אינם מובנים. ונראה שהוא
 מפרש דממעי אמו היינו בידי שמיים, ואף אחר לידה. ובתר דאיתיליד היינו שנגרם לו כן בידי
 אדם, (וזה כמובן לא שייך קודם לידה). נראה דחוק, דא"כ היה לש"ס לומר "הא בידי אדם,
 הא בידי שמיים". וצ"ע.

מכח רוב, דרוב בעלמא אינם בעלי מומים. וע' טור יו"ד (סי' פ"א). וצ"ע לדינא" עכ"ל (כפי שמופיע בשו"ע מהדו' מ"י). והעתיקו בביאור הלכה שם.

וכדי להבין דבריו, נביא לשון הטור ביו"ד שם (סע' ב') השייך לעניינינו וז"ל "וגבינות שנעשו מחלב בהמה ונמצאת טריפה, אם הוא טריפות שאפשר שלא אירע לה אלא עתה, כגון ניקב קרום של מוח וכיוצא בזה, מותרת, דאמרינן השתא הוא דנטרפה, שרוב בהמות בחזקות כשרות הם, והשתא הוא שנטרפה" עכ"ל.

וביאור דבריו, דבטריפה שאינה ודאי מלידה אלא יתכן שקרה לה המום אחר הלידה, מכיון שבעלמא רוב בהמות אינם טריפות, יש לבהמה חזקת כשרות, ומן הסתם בשעת חליבת החלב הייתה הבהמה כשרה, והמום שאנו רואים עכשיו בבהמה, יש לנו לתלות שהגיע עכשיו, דהיינו אחר החליבה (וממילא הגבינה כשרה).

ומבואר בזה, דכל היכא דרובא אינו בעל מום, בשעה שנמצא המום ואנו מסופקים אם נולד קודם חליבה או אחר חליבה, יש לתלות ולומר דעכשיו נולד ולא ממזמן. ונראה שרוצה רעק"א לדמות נד"ד לדין הנ"ל, דכיון דרוב בני אדם נולדים בלא מום, א"כ כשאדם רואה לפניו בעל בהקנים, יש לתלות שקרה לו כן עכשיו, לאחרונה, ולא קודם לידה,

וא"כ הלא קי"ל דעל מום דבתר לידה יש לברך דיין האמת ולא משנה הבריות.

ולכאורה יש לחלק בין נידון כשרות בהמה לנד"ד. דבדין בהמה, מה דתלינן לומר דהמום נולד עכשיו, לא תלינן כן אלא משום חזקת כשרות שיש לבהמה. אך בנד"ד לא שייך חזקת כשרות. (ואולי משום כן נשאר רעק"א בצ"ע).

אכן נראה שאין זה חילוק נכון, דהרי חזקת רוב בני אדם אינם בעלי מומים, שווה לחזקת כשרות דבהמות, דהחזקת כשרות נובעת מהרוב, דרוב בהמות כשרות, וכמו"כ נאמר בנד"ד, החזקת אינם בעלי מומים נובעת מהרוב, דרוב בני"א אינם בעלי מומים. וכמו דגבי בהמה, החזקה גורמת לנו לומר דהשתא איתליד הטריפה, כך בנד"ד יש לומר דהשתא איתליד המום, ויש לברך דיין האמת.

ויתכן דכן מוכח ממש"כ מרן הב"י שם וז"ל "גם הרשב"א (חולין י"א ע"א) ד"ה ובשם, ובתוה"א ב"ג ש"ג צ"א ע"א) והר"ן (שם ג' ע"א ד"ה גרסינן) אחר שכתבו סברת התוספות, כתבו דבשם רבינו שמשון אמרו, שאין לאסור גבינות מטעם זה, שאפילו תמצי לומר שאין הולכין אחר חזקה כזו, מכל מקום שאני הכא דהוי ליה חזקה דאתי מכח רובא, ורוב בהמות כשרות, הילכך אמרינן דעכשיו הוא דנטרפה, וכמ"ש בענין

חזקה בכתובות פרק קמא (י"ב ע"ב) גבי הכונס את האשה ולא מצא לה בתולים, ובפרק המדיר (כתובות ע"ה ע"ב) גבי מומין^ב עכ"ל. ומבואר דהחזקה באה מכח הרוב, וכמ"כ נאמר אנו בנד"ד וכנ"ל.

והדברים מבוארים יותר בדברי הרמ"א בדרכ"מ שם (סק"ב), וז"ל "וצריך עיון, דכאן ס"ל לרשב"א דהואיל ורוב בהמות כשרות הם, מיקרי חזקה, ואמרינן העמד בהמה אחזקתה והשתא הוא דנטרפה. ומאי שנא דלעיל (סי' א' עמ' ד' ב"י ד"ה כתב הרשב"א) גבי שוחט, כתב בתשובת הרשב"א (ח"א סי' רי"ח) דלא אמרינן הואיל ורוב מצויים אצל שחיטה מומחין הן, דמיקרי חזקה. ואפשר לחלק בין רוב בהמות כשרות, שהרוב הוא לכל בהמה שבעולם, ולכן מיקרי שפיר רובא. אבל התם דוקא רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן, אבל רוב בני אדם אינן מומחין, ולכן לא מיקרי חזקה מחמת רוב זה, כן נ"ל עכ"ל.

ומבואר בזה, דהטעם דיש חזקת כשרות בנידון שאלת הגבינות, הוא משום דרוב העולם משפיע וגורם לחזקת כשרות. וא"כ ה"ה בנד"ד גבי רואה בהקנים. ולפי"ז באמת לא מובן למה נשאר רעק"א בצ"ע, ולא הסכים לדינא

לפשוט ספקו מדברי הטור הנ"ל. וצריך לי עיון.

ות"ח אחד רצה לומר, דבדין בהמה, כאשר החלב נחלב, כבר נפסק שהוא כשר, והחזקת כשרות שלו נתבררה. משא"כ בנד"ד, מעולם לא התברר אם יש או אין לו מומים. עכת"ד. אכן נראה שאין זה נכון, דהרי לא נפסק שהחלב כשר, אלא שלא התעורר שום ספק בדין החלב, וממילא הוא כשר. (ועוד יעיין בתוס' חולין י"א ע"א ד"ה אתיא, אם בעי חזקה שנתבררה, ואכמ"ל). וע"ע במש"כ הגאון רעק"א (על גליון השו"ע או"ח סי' ש"ח סע' ז'), ויש לפלפל ולהשוות דבריו, אלא שאכמ"ל.

אכן הוקשה לי בספקו של הגרעק"א, דלכאורה יש לחלק בין הנידונים, דהרי מסתבר שרוב בעלי מומים כאלו, המומים נוצרו מהלידה. ורוב רוב עומד כנגד רוב נולדים שנולדים בלא מומים. ולפי"ז אם רוב נולדים בלא מומים, מ"מ כיון בעלי המומים נולדים עם מומים, א"כ יש לפשוט שיש לברך "משנה הבריות". משא"כ בטריפות, שם מצינו חלב מבהמה טריפה אף שהיא חיה. וצ"ע.

והנה מו"ר הגאון הרב יעקב פרץ שליט"א כתב אלי להקשות על

ב. ולעניין השאלה למה יש חזקת היתר לבהמה, והרי לכאורה אדרבה, יש חזקת איסור דאבר מן החי, ע' בהמשך הב"י שם מש"כ בשם הר"ר יונה.

ג. ועיי"ש בדרכ"מ תירוץ נוסף.

יש להסתפק אם ניתן לברך משנה הבריות גם אחר לידה. ושמא דעת מורי הרב שליט"א, דדיין האמת אין לברך בנולד בעל מום מעיקרו, כיון שכך ניתן, וכסברת האבודרהם המובא בביאור הלכה¹ (סי' רכ"ב ד"ה דיין) עיי"ש. אך ברכת משנה הבריות, לעולם אפשר לברך, דסו"ס הבריה משונה וזיל בתר מה שלפניך. ונראה שזהו תוכן ספקו של מורי הרב שליט"א (שכתב בלשון "אפשר").

ויתכן ומצאתי ראיה לדברי מורי הרב, דאפשר לברך משנה הבריות אף על מום שנוצר בתר דאיתליד, דהנה בספר הבתים (הלכות ברכות שער י"ג ס"ט) כתב וז"ל "יש מן הגדולים שפסק, הרואה את השוטה או את השכור אומר ברוך משנה הבריות" עכ"ל. והנה שוטה, פעמים רבות משתטה לבתר דאיתליד, ולא שנוולד כך שוטה, ואפ"ה כתב די ש לברך משנה הבריות. ושיכור, לעולם אינו אלא בתר דאיתליד, ואפ"ה יש לברך משנה הבריות. ולכאורה היא ראיה גמורה, דברכת משנה הבריות ניתן לברך לא רק בנולד פגום, אלא גם באופן שהשתנה אחר לידה.

אולם באמת סיים שם בספר הבתים וכתב "והר"ם² לא הביא זה". וכן נראה מסתימת כל רבותינו הראשונים והפוסקים, דלא תיקנו לברך על שוטה

רעק"א הנ"ל וז"ל "איני מבין מה שהסתפק רעק"א (שהובא בס"ס רכ"ה), אם הרואה אותו (את החגר וכו') אינו יודע אם נולד כן או לא, צ"ע אם יברך דיין האמת. לא מובן, מאי טעמא לא נאמר סב"ל. ואם יש להסתפק הוא, האם יברך משנה הבריות, או כלל לא. שברכת משנה הבריות אפשר לברכה גם על מי שנשתנה אח"כ. ודו"ק" עכ"ל.

ודבריו לא זכיתי להבין, דרעק"א מסתפק אם לברך דיין האמת, והביא ראיה לברך עפ"ד הטור, וכפי שביארתי ראייתו לעיל. אכן באמת אחר שנשאר בצ"ע, ברור דדעת רעק"א דלדינא אין לברך, דהא קי"ל סב"ל. אך בהו"א, על הצד דהדמיון לדברי הטור נכון, א"כ נפשט הספק ובודאי יש לברך דיין האמת, ואין בזה שום ספק, ולא שייך להקשות למה רעק"א לא אמר סב"ל (על הצד דדמי לנידון הטור). וזה נראה ברור לכאורה. וצריך לי עיון להבין דברי מורי הרב שליט"א.

ומש"כ מורי הרב אח"כ, די ש להסתפק אולי ברכת משנה הבריות לעולם אפשר לברך, אפילו כשנוצר המום אחר לידה, גם זה לא זכיתי להבין. דהרי בפירוש אמרו בגמרא, דמימרא דריב"ל די ש לברך משנה הבריות, אין זה אלא בנולד בעל מום מעיקרו, וברייתא דאמרה לברך דיין האמת, מיירי אחר לידה. ולמה

ד. ולעיל (סי' י"ט) הארכנו בזה בס"ד, ואכמ"ל.

ה. כנראה כוונתו על הרמב"ם.

ועל שכור, וא"כ אין ראיה מזה. אכן באמת אין זה מוכרח, דבפשוטו מה שהפוסקים חלקו וס"ל דאין לברך על שוטה ושכור, אין זה מטעם דהיה אחר לידה, אלא משום דלא חשיב "שינוי" משמעותי לברך עליו. וא"כ הראיה מדברי ה"ש מן הגדולים" שהביא בספר הבתים, נכונה מאד. ואכתי צ"ב.

ועוד נראה מסתימת כל הפוסקים, דלא אמרו לברך שתי ברכות ברואה בהקנים וכו' בטר דאיתיליד. דהרי דיין האמת בודאי יש לברך, ואם נאמר דברכת משנה הבריות אפשר לברך גם בטר דנולד, א"כ שתי ברכות יש לברך, וזה לא שמענו. **אכן** מסתימת לשון הסמ"ק (ברכות סי' קנ"א) שכתב "הרואה סומים או קטועים או מוכי שחין ובוהקנים וכיוצא בהן מברך בא"י אלהינו מלך העולם דיין האמת¹, ואם נולדו בהן מומין ממעי אמן, מברך בא"י אלהינו מלך העולם משנה הבריות" ע"כ. וכ"מ בכל בו (ברכות סי' פ"ז), ובריקאנטי (סי' ע"ח). וקצת משמע מלשונו, דרק בנוולדו מומין ממעי אמן אז יש לברך משנה הבריות. דאם איתא דרשאי לברך משנה הבריות גם במומין שנוצרו אחר לידה, למה לו לומר "ואם נולדו בהן מומין ממעי אמן", לימא סתמא. ודו"ק.

ובאמת שכבר כתבתי שכן נראה מפשט לשון הש"ס, דכל חד כדאית ליה, ודיין האמת אין שייך לברך אלא בנוצר המום אחר לידה, וברכת משנה הבריות אינה שייכת אלא ממעי אמן. **ונראה** ליתן בזה קצת טעם, דכאשר נולד הולד עם המום, ודאי אי"ז אלא שהשי"ת כך בראו משונה מכל שאר הבריות. משא"כ אם נולד רגיל, ורק אח"כ השתנה, בזה לא ניכר שהשי"ת הוא ששינה אותו, אלא נראה כאילו פגעי הטבע גרמו לו זה השינוי, ולכן חכמים לא תיקנו לברך בזה "משנה הבריות", אלא דיין האמת, שמראה שמצדיק עליו את הדין ואין מקרה טבע שלא בא מהקב"ה בדין ובהשגחה פרטית מדויקת. ויש לפלפל. **עכ"פ** נראה דלדינא בודאי יש להורות דמי שרואה אחד מבעלי מומים שצריך לברך עליהם, ואינו יודע אם המומים הם ממעי אמו או בטר דאיתיליד, יש להמנע מלברך, דכלל גדול בידינו ספק ברכות להקל (ובפרט בספק שעקרונתית ניתן לבררו, וודאי דחשיב "ספק שוטים", ע' ש"ך יו"ד סי' צ"ח). ונראה פשוט שכן יודה לדינא הגרעק"א שנשאר בצ"ע, והביאור הלכה שהעתיקו, וכנ"ל. וכ"פ בספר הלכה ברורה (סי' רכ"ה שער הציון ס"ק צ"א), ועיי"ש.

1. ובאמת מכאן קצת נראה להביא ראיה לדברי הרעק"א הנ"ל, דבסתמא יש לברך דיין האמת, מהטעם האמור לעיל. ודו"ק. ושמא יש לדחות.